

PAWEŁ AUGUSTYNOWICZ*

GRZEGORZ KWIATKOWSKI**

Lublin

**PRZEDSIĘBIORSTWA PAŃSTWOWE NA LIŚCIE *FORTUNE GLOBAL 500*
W LATACH 2005–2012**

STRESZCZENIE

W niniejszym artykule podjęto próbę weryfikacji tezy o wzroście znaczenia własności państwowej w gospodarce światowej w ostatnich latach. W tym celu przeanalizowano obecność przedsiębiorstw państwowych na liście *Fortune Global 500* w latach 2005–2012. Przedsiębiorstwa zostały przeanalizowane pod względem udziału w sumie przychodów, zysków, zatrudnienia, aktywów oraz kapitału własnego. Ponadto przebadano zróżnicowanie przedsiębiorstw państwowych według kraju oraz branży. Uzyskane wyniki pozwalają na pozytywną weryfikację tezy o powrocie własności państwowej do największych przedsiębiorstw świata w ostatnich latach. Liczba przedsiębiorstw państwowych na liście w badanym okresie wzrosła z 49 do 95. Podobne wzrosty odnotowano, badając udział przedsiębiorstw państwowych w pozostałych badanych kategoriach. Należy stwierdzić, że głównym czynnikiem determinującym ten proces był dynamiczny rozwój gospodarki chińskiej.

Słowa kluczowe: przedsiębiorstwa państwowe, kapitalizm państwowy, *Fortune Global 500*

---

* Paweł Augustynowicz, Katedra Teorii i Historii Ekonomii, Wydział Ekonomiczny, Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, e-mail: pawel.augustynowicz@umcs.lublin.pl.

** Grzegorz Kwiatkowski, Katedra Teorii i Historii Ekonomii, Wydział Ekonomiczny, Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, e-mail: grzegorz.kwiatkowski@umcs.lublin.pl.

Wprowadzenie. Postawienie problemu

W artykule opublikowanym w 2009 roku w „Harvard International Review” Francisco Flores-Macias i Aldo Musacchio sformułowali tezę głoszącą, że współcześnie mamy do czynienia z pewnego rodzaju „powrotem przedsiębiorstw państwowych”. Przyczyn tego zjawiska można się doszukiwać w zmianach zachodzących w gospodarce (wywołanych między innymi globalnym kryzysem finansowym i wzrostem znaczenia krajów BRIC, w szczególności Chin) oraz w zmianach zachodzących w samych przedsiębiorstwach państwowych (doskonalenie metod nadzoru korporacyjnego itp.). Celem niniejszego artykułu jest próba empirycznej weryfikacji przywołanego stwierdzenia. Taka weryfikacja powinna obejmować wiele aspektów znaczenia przedsiębiorstw państwowych – zdaniem autorów jednym z nich jest obecność takich podmiotów wśród największych przedsiębiorstw świata. W tym celu dokonamy analizy obecności, udziału i znaczenia przedsiębiorstw państwowych na liście *Fortune Global 500* w ostatnich ośmiu latach¹.

Założenia metodologiczne i charakterystyka danych

Zestawienie *Fortune Global 500*² zawiera informacje o przychodach, zysku, zatrudnieniu, aktywach, kapitale własnym, branży działalności poszczególnych przedsiębiorstw oraz o kraju, w którym mieści się główna siedziba firmy. Wybór tej właśnie listy do badania wynika z dwóch powodów. Po pierwsze, w odróżnieniu od innych tego rodzaju zestawień³ *Fortune Global 500* zawiera informacje nie tylko o spółkach publicznych (których akcje są notowane na giełdach), ale i o pozostałych podmiotach, które spełniły określone warunki⁴ (w szczególności publikacja danych finansowych). Po drugie, na liście wyróżniane są podmioty, w których państwo ma 50% lub więcej udziałów własnościowych. Tego rodzaju

---

¹ Wykorzystywanie list rankingowych największych przedsiębiorstw do celów badań naukowych wymaga rozstrzygnięcia wielu problemów i wątpliwości metodologicznych. Zob. J. Czaplak, R. Żysko, *Wieloaspektowa analiza największych przedsiębiorstw w Polsce w 2009 roku*, Annales UMCS, sectio H, Wydawnictwo UMCS, Lublin 2012.

² *Fortune Global 500*, CNN Money, <http://money.cnn.com/magazines/fortune/global500/> (dostęp kwiecień 2013).

³ Np. *Forbes Global 2000*, *FT Global 500*.

⁴ Uwzględnienie tylko spółek publicznych wykluczyłoby z analizy tak istotne przedsiębiorstwa, jak Japan Post czy meksykański Pemex.

definicja „przedsiębiorstwa państwowego” – niepozbawiona uproszczeń, jednocześnie jednak umożliwiająca analizę ilościową – została przyjęta na potrzeby tego artykułu.

Jak zauważyli Sergio G. Lazzarini i A. Musacchio – współcześnie można wyróżnić dwa modele własności państwowej. Pierwszy, w którym państwo ma większościowe udziały w wielu spółkach, oraz drugi, który polega na sprawowaniu przez państwo pewnego stopnia kontroli nad przedsiębiorstwami bez większościowego udziału własnościowego, jednak dzięki różnorodnym oddziaływaniom i zapisom regulacyjnym, czy to bezpośrednio przez rząd, czy przez kontrolowane przez państwo banki, agencje, fundusze emerytalne, fundusze majątkowe itp. Reprezentatywnym dla pierwszego modelu krajem są Chiny, dla drugiego natomiast Brazylia⁵. W naszej analizie uwzględnienie przedsiębiorstw z mniejszym, choć wystarczającym do faktycznego sprawowania kontroli korporacyjnej, udziałem własnościowym, nie jest możliwe ze względu na brak dokładnych danych⁶. Niemniej jednak należy pamiętać, że oznaczałoby to wzrost liczby przedsiębiorstw państwowych odnotowanych na liście, a także pewną zmianę struktury grupy według kraju pochodzenia oraz wzrost ich znaczenia przynajmniej w części z analizowanych kategorii branżowych.

Udział przedsiębiorstw państwowych

Przy wykorzystaniu dostępnych na liście *Fortune Global 500* danych pojęcie „udział” przedsiębiorstw państwowych można określać, opierając się na pięciu kryteriach, takich jak: udział ilościowy, udział w przychodach, udział w zatrudnieniu, udział w zyskach, udział w sumie aktywów oraz w sumarycznej wysokości kapitału własnego.

---

⁵ S.G. Lazzarini, A. Musacchio, *Leviathan in business: varieties of state capitalism and their implications for economic performance*, <http://ssrn.com/abstract=2070942>, czerwiec 2012 (dostęp kwiecień 2013).

⁶ Obejmująca również udziały mniejszościowe, choć oparta na innej liście, analiza ukazała się w czasie oddawania niniejszego artykułu do druku. Zob. P. Kowalski, M. Büge, M. Sztajerowska, M. Egeland, *State-owned enterprises: trade effects and policy implications*, OECD Trade Policy Paper, No. 147, OECD Publishing 2013.

Tabela 1

Udział przedsiębiorstw państwowych na liście *Fortune Global 500*

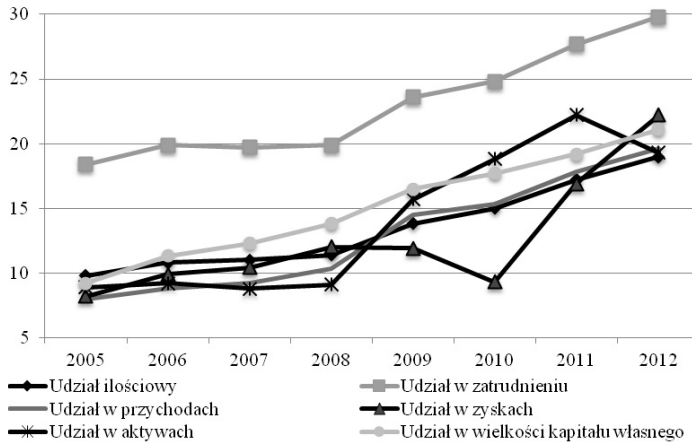
	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Liczba przedsiębiorstw państwowych	49	54	55	57	69	75	86	95
Udział przedsiębiorstw państwowych (%)	9,8	10,8	11,0	11,4	13,8	15,0	17,2	19,0
Przychody ogółem (bln USD)	16,8	18,9	20,9	23,6	25,2	23,1	26,0	29,5
Przychody przedsiębiorstw państwowych (bln USD)	1,3	1,7	1,9	2,4	3,6	3,5	4,6	5,8
Przychody przedsiębiorstw państwowych (%)	8,0	8,8	9,2	10,3	14,5	15,3	17,8	19,6
Zatrudnienie ogółem (mln osób)	48,1	50,6	52,5	54,2	56,6	57,9	60,7	63,7
Zatrudnienie w przedsiębiorstwach państwowych (mln osób)	8,9	10,1	10,3	10,8	13,4	14,4	16,8	18,9
Zatrudnienie w przedsiębiorstwach państwowych (%)	18,4	19,9	19,7	19,9	23,6	24,8	27,7	29,8

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z listy *Fortune Global 500*.

Z danych zawartych w tabeli 1 wynika, że liczba przedsiębiorstw państwowych w badanym okresie stale wzrastała. W 2005 roku znalazło się na niej 49 przedsiębiorstw, a w 2012 roku było ich już 95. Udział ilościowy tych przedsiębiorstw wzrósł więc z niemal 10% do 19%. Przychody przedsiębiorstw z listy *Fortune Global 500* w latach 2005–2012 wzrosły z około 16,8 do prawie 30 bln USD. Przychody przedsiębiorstw państwowych rosły relatywnie szybciej – w roku 2005 osiągnęły wartość 1,3 mld USD (8% ogółu), natomiast w 2012 roku było to już 5,8 bln USD (19,6% ogółu). Zatrudnienie w przedsiębiorstwach z listy również wykazuje tendencję wzrostową w ciągu całego badanego okresu. W 2005 roku wynosiło ono 48,1 mln osób, natomiast w 2012 roku – już 63,7 mln osób. Udział przedsiębiorstw państwowych wzrósł w tym okresie wydatnie: z 18,4% w 2005 roku do prawie 30% w roku 2012.

Dane przedstawione na rysunku 1 sugerują potwierdzenie tezy o powrocie przedsiębiorstw państwowych, gdyż w każdym z analizowanych wskaźników udział tych podmiotów na liście znacznie wzrósł. Na uwagę zasługuje znacznie wyższy od pozostałych wskaźników udział w zatrudnieniu. Uzasadnień można doszukiwać się w specjalnych celach przypisywanych niektórym przedsiębior-

stwom państwowym (maksymalizacja zatrudnienia⁷) oraz w specyficie branż, w których funkcjonują te podmioty.

Rys. 1. Udziały przedsiębiorstw państwowych na liście *Fortune Global 500*

Źródło: jak w tabeli 1.

Analiza przedsiębiorstw państwowych według kryterium geograficznego

Dla wyjaśnienia genezy wzrostu udziału przedsiębiorstw państwowych na liście *Fortune Global 500* należy przeanalizować ten zbiór według kryterium kraju pochodzenia. W latach 2005–2012 przedsiębiorstwa państwowe odnotowane na liście pochodziły z 24 krajów świata, natomiast cały zbiór był reprezentowany przez przedsiębiorstwa z 38 krajów.

Tabela 2

Państwa z największą liczbą przedsiębiorstw państwowych w badanym okresie

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Chiny	14	19	22	25	32	39	52	61
Indie	4	5	5	5	5	5	5	5
Niemcy	6	5	4	4	5	5	3	3

⁷ F. Grzegorzcyk, *Przedsiębiorstwo publiczne kontrolowane przez państwo*, LexisNexis, Warszawa 2012, s. 46–53; Y. Aharoni, *Performance of state-owned enterprises*, w: *The rise and fall of state-owned enterprise in the Western world*, red. P.A. Toninelli, Cambridge University Press, Cambridge 2000, s. 52.

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Francja	6	5	4	4	4	4	3	3
Rosja	1	3	2	3	3	3	3	3
Brazylia	2	2	2	2	2	2	2	2
Japonia	2	2	2	1	2	2	2	2
Meksyk	2	2	2	2	2	1	2	2
Stany Zjednoczone	1	1	1	1	3	4	3	1
Korea Południowa	1	1	1	1	1	1	1	2
Pozostałe	10	9	10	9	10	9	10	11
RAZEM	49	54	55	57	69	75	86	95

Źródło: jak w tabeli 1.

Jak wynika z tabeli 2, przedstawiającej ranking państw pod względem liczby przedsiębiorstw państwowych, bezwzględnym liderem są Chiny. Na koniec 2012 roku na liście było 61 chińskich przedsiębiorstw państwowych; wszystkie pozostałe kraje miały zaledwie 33 przedsiębiorstwa. Udział chińskich przedsiębiorstw państwowych w całym zbiorze przedsiębiorstw państwowych wzrósł w badanym okresie z około 28% do 65%.

Liczba przedsiębiorstw państwowych z oczywistych względów jest powiązana z wielkością gospodarki danego kraju⁸, dlatego też w czołówce tego rankingu znalazły się największe gospodarki świata. Warto zatem przeanalizować udział przedsiębiorstw państwowych w ogólnej liczbie przedsiębiorstw z danego kraju na liście *Fortune Global 500* (tabela 3).

Tabela 3

Udział ilościowy przedsiębiorstw państwowych w liczbie przedsiębiorstw z danego kraju (%)

Kraj	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Chiny	87,5	95,0	91,7	86,2	86,5	84,8	85,2	83,6
Indie	80,0	83,3	83,3	71,4	71,4	62,5	62,5	62,5
Meksyk	100,0	40,0	40,0	40,0	50,0	50,0	66,7	66,7
Rosja	33,3	60,0	50,0	60,0	37,5	50,0	42,9	42,9
Brazylia	66,7	50,0	40,0	40,0	33,3	28,6	28,6	25,0
Szwecja	14,3	16,7	16,7	16,7	16,7	20,0	33,3	25,0
Niemcy	16,2	14,3	10,8	10,8	12,8	13,5	8,8	9,4

⁸ Chodzi o tzw. *home market effect*. Więcej: S.S. Peng i in., *Who's in The Forbes Global 2000? The role of home market, multinational firm, economic development, and state capitalism*, http://www.econ.ntu.edu.tw/sem-paper/101/micro_1011018.pdf, październik 2012 (dostęp kwiecień 2013).

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Francja	15,4	13,2	10,5	10,3	10,0	10,3	8,6	9,4
Japonia	2,5	2,9	3,0	1,6	2,9	2,8	2,9	2,9
Stany Zjednoczone	0,6	0,6	0,6	0,7	2,1	2,9	2,3	0,8

Źródło: jak w tabeli 1.

Kraje z największym udziałem przedsiębiorstw państwowych to Chiny, Indie, Meksyk, Rosja i Brazylia. W przypadku gospodarki tych krajów udział przedsiębiorstw państwowych jest mocno zróżnicowany. Gospodarka chińska cechuje się stabilnym udziałem w granicach 85–90%, natomiast na przykład udział badanej grupy przedsiębiorstw dla Brazylii w okresie analizy spadł z 67% do 25%. Następnie na liście z wynikami znacznie niższymi plasują się takie kraje jak: Szwecja, Niemcy czy Francja, z kolei udział przedsiębiorstw państwowych z Japonii i USA nie przekracza 3%.

Tabela 4

Przedsiębiorstwa państwowe w krajach rozwiniętych i rozwijających się

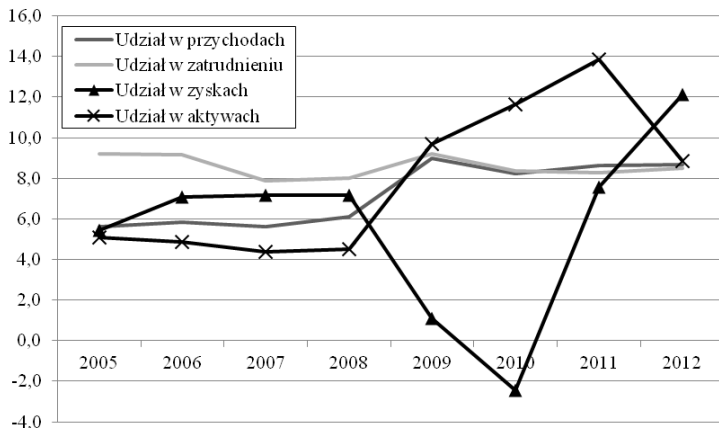
	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Rozwinięte ogółem	467	455	451	444	431	425	406	392
Rozwinięte państwowe	23	19	19	17	21	21	17	16
Rozwinięte – udział państwowych (%)	4,9	4,2	4,2	3,8	4,9	4,9	4,2	4,1
Rozwijające się ogółem	33	45	49	56	69	75	94	108
Rozwijające się państwowe	26	35	36	40	48	54	69	79
Rozwijające się – udział państwowych (%)	78,8	77,8	73,5	71,4	69,6	72,0	73,4	73,1

Źródło: jak w tabeli 1.

Dane z tabeli 4 przedstawiają kolejny wymiar porównawczy: podział na kraje rozwinięte i rozwijające się⁹. Z zestawienia tego wyniku, że podział ten bardzo mocno różnicuje kraje pod względem udziału przedsiębiorstw państwowych. W krajach rozwiniętych udział tych firm nie przekracza 5%. W latach 2009–2010 widoczny jest wzrost liczby i udziału tych przedsiębiorstw, co w kilku przypadkach wynikało z nacjonalizacji przez państwa rozwinięte znajdujących się na skraju bankructwa przedsiębiorstw o szczególnym znaczeniu ekonomicznym lub politycznym. Tymczasem liczba przedsiębiorstw państwowych z krajów rozwi-

⁹ W celu podziału krajów na rozwinięte i rozwijające się przyjęto klasyfikację Międzynarodowego Funduszu Walutowego (*IMF Emerging and Developing Economies List*, 2009).

jających się w badanym okresie ciągle wzrastała, a ich udział wahał się na ogół w przedziale od 70% do 80%.

Rys. 2. Udział przedsiębiorstw państwowych w poszczególnych wymiarach analitycznych z wyłączeniem przedsiębiorstw chińskich (%)

Źródło: jak w tabeli 1.

Z rysunku 2, przedstawiającego dane po wyłączeniu z badanego zbioru przedsiębiorstw chińskich wynika, że dynamika wzrostu znaczenia przedsiębiorstw państwowych po ich wyłączeniu z analizy jest znacznie niższa. Jednakże trend wzrostowy wciąż jest zauważalny dla większości parametrów, co skłania autorów do podtrzymania tezy o rosnącym znaczeniu przedsiębiorstw państwowych w gospodarce światowej w badanym okresie. Warto podkreślić też, że opisany w poprzednim punkcie artykułu fenomen znacznie większego udziału przedsiębiorstw państwowych w zatrudnieniu nie jest widoczny po wyłączeniu z analizy gospodarki chińskiej. Co więcej, udział ten w badanym okresie spadł z 9,2% w 2005 roku do 8,5% w roku 2012.

Analiza obszarów działalności przedsiębiorstw państwowych

Kolejny etap badań to analiza przedsiębiorstw państwowych pod względem branży działalności. Na liście *Fortune Global 500* w badanych latach podmioty są zaliczane do ponad 50 różnych kategorii. W celu przeprowadzenia analizy zbiorczej klasyfi-

kację tę dopasowano do 13 bardziej ogólnych grup branżowych¹⁰. Dodatkowo na tej podstawie stworzono inną klasyfikację obszarów działalności, dostosowaną do obszarów funkcjonowania przedsiębiorstw państwowych (tabela 5).

Tabela 5

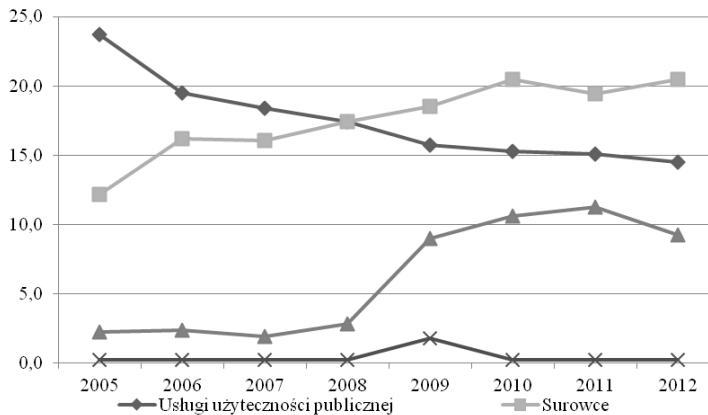
Przedsiębiorstwa państwowe według obszarów działalności

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Liczba przedsiębiorstw państwowych								
Usługi użyteczności publicznej	21	19	18	17	18	18	20	22
Surowce	14	16	19	19	23	24	31	33
Instytucje finansowe	10	11	10	11	15	18	15	16
Pozostałe	4	8	8	10	13	15	20	24
Udział przedsiębiorstw państwowych (%)								
Usługi użyteczności publicznej	26,3	25,3	24,7	24,6	25,7	26,9	29,9	31,0
Surowce	23,3	24,2	25,0	25,0	24,7	30,8	34,1	35,9
Instytucje finansowe	8,9	9,6	8,6	8,9	14,6	15,5	13,8	15,2
Pozostałe	1,6	3,3	3,4	4,3	5,6	6,3	8,6	10,3

Źródło: jak w tabeli 1.

Największa liczba przedsiębiorstw państwowych (zarówno według liczby, jak i udziału) działa w branży surowcowej. Co więcej, liczba tych przedsiębiorstw w badanym okresie wzrosła ponaddwukrotnie (z 14 do 33). Liczba przedsiębiorstw świadczących usługi użyteczności publicznej wahała się natomiast w przedziale od 17 do 22, choć udział liczbowy tej grupy nieznacznie wzrósł (z 26,3% do 31%). Liczba instytucji finansowych również wzrosła z 10 do 16 jednostek, natomiast najbardziej znaczący wzrost został odnotowany w grupie pozostałych przedsiębiorstw (z 4 do 24 jednostek). Rysunek 3, zawierający dane z wyłączeniem gospodarki chińskiej, pozwala wyjaśnić przyczyny pojawienia się niektórych z opisanych tendencji.

¹⁰ Wykorzystano klasyfikację zawartą w: S.S. Peng i in., *Who's in The Forbes Global 2000?...* Zawierała ona podział przedsiębiorstw na 16 branż, na liście *Fortune Global 500* w trzech z tych kategorii nie było przedsiębiorstw państwowych.

Rys. 3. Udział przedsiębiorstw państwowych na liście *Forbes Global 500* według przychodów z wyłączeniem przedsiębiorstw chińskich w poszczególnych branżach

Źródło: jak w tabeli 1.

Jak wynika z rysunku 3, po usunięciu z analizy przedsiębiorstw z Chin, niektóre tendencje się odwracają. Dzieje się tak w szczególności z przedsiębiorstwami zajmującymi się świadczeniem usług użyteczności publicznej. Bez przedsiębiorstw chińskich udział przedsiębiorstw państwowych w tym sektorze cechował się spadkami (z 23,7% do 14,5%). Zatem wzrost udziału przedsiębiorstw państwowych w branży usług publicznych w latach 2005–2012 był spowodowany rozwojem przedsiębiorstw chińskich. Podobnie przedsiębiorstwa sklasyfikowane jako „pozostałe” – po wyłączeniu przedsiębiorstw chińskich – mają marginalne znaczenie. Dynamiczny wzrost udziału w grupie przedsiębiorstw niesklasyfikowanych w innych kategoriach (widoczny w danych z tabeli 5) również wynika ze wzrostu gospodarki chińskiej. Dzieje się tak dlatego, że wiele firm z tego kraju ma bardzo zróżnicowany profil działalności.

Analiza zbiorcza obszarów działalności w podziale na cztery podgrupy nie pozwala jednak na wskazanie wszystkich zaobserwowanych przez autorów tendencji. Dlatego też przedstawimy także wynik analizy udziału przedsiębiorstw państwowych w podziale na 13 branż (tabela 6).

Tabela 6

Liczba przedsiębiorstw państwowych w podziale na 13 branż

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Bankowość	9	10	9	10	11	11	9	9
Dobra inwestycyjne	1	2	2	2	5	6	8	9
Komunikacja	4	2	2	2	3	3	3	3
Budownictwo		3	3	5	5	5	8	9
Dobra konsumpcyjne	1	1	1	1	1	1	1	1
Usługi finansowe					2	3	3	4
Ubezpieczenia	1	1	1	1	2	4	3	3
Dobra pośrednie								1
Handel	2	2	2	2	2	3	3	4
Surowce	2	2	4	6	8	9	14	16
Ropa i gaz	12	14	15	13	15	15	17	17
Transport	7	7	8	7	6	5	7	7
Usługi użyteczności publicznej	10	10	8	8	9	10	10	12

Źródło: jak w tabeli 1.

Warte podkreślenia są następujące tendencje:

1. W sektorze bankowym liczba przedsiębiorstw państwowych wynosiła od 9 do 11 jednostek, natomiast ich udział w branży – mierzony wielkością przychodów – stale rósł (w 2005 roku wyniósł 8%, a w 2012 wzrósł do 21%).

2. W branży budowlanej również można zaobserwować dynamiczny wzrost znaczenia sektora państwowego: w 2005 roku na liście nie było żadnej firmy państwowej w tym sektorze, natomiast w 2012 roku było ich już dziewięć. Co więcej, w 2012 roku udział państwowych przedsiębiorstw w branży budowlanej przekroczył połowę przychodów innych przedsiębiorstw tej branży¹¹.

3. Prawie nieistotny jest udział firm państwowych w takich sektorach jak: produkcja dóbr i usług konsumpcyjnych, dobra pośrednie oraz usługi produkcyjne.

4. Warta uwagi jest sytuacja w sektorze usług finansowych. Działa w nim zaledwie kilka przedsiębiorstw państwowych. Pierwsze pojawiły się dopiero w 2009 roku, a ich udział w przychodach wahał się w latach 2009–2012 w przedziale od 17% do 44%. Jednakże największe dysproporcje ujawniają się w analizie wyników finansowych tych przedsiębiorstw.

¹¹ Wzrost ten również jest zasługą wyłącznie chińskiej gospodarki.

Tabela 7

Wynik finansowy przedsiębiorstw z sektora finansowego
na tle ogółu przedsiębiorstw z listy

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Sektor finansowy – przedsiębiorstwa państwowe					-56,7	-90,8	-23,1	8,4
Sektor finansowy – przedsiębiorstwa prywatne	31,7	43,7	54,4	9,9	-23,4	7,4	24,4	-1,7
Ogółem przedsiębiorstwa z listy	929,5	1318,8	1529,2	1589,2	821,7	960,5	1523,0	1630,1

Źródło: jak w tabeli 1.

Jak wynika z danych zawartych w tabeli 7, przedsiębiorstwa państwowe z branży finansowej odpowiadają w znacznym stopniu za obniżenie wyniku finansowego ogółu przedsiębiorstw z listy w latach 2009–2011. Szczególnie duże straty zostały odnotowane przez finansowe przedsiębiorstwa państwowe w latach 2009 i 2010. Fakt ten miał znaczący wpływ na wyniki finansowe (rysunek 1). Jest to efekt nacjonalizacji powodujących uspołecznianie strat powstałych w wyniku kryzysu finansowego.

5. Największe wzrosty udziału przedsiębiorstw państwowych dotyczą sektora surowcowego. Liczba tych firm wzrosła w omawianym sektorze z 2 do 16 (z 8% do 39%). Natomiast pod względem przychodów udział przedsiębiorstw państwowych w branży surowcowej wzrósł z około 13% do 32%.

6. W branży wydobywania ropy i gazu liczba firm państwowych wzrosła z 12 do 17, natomiast udział ilościowy tych przedsiębiorstw jest w zasadzie niezmienny. Pod względem jednak udziału w przychodach znaczenie tego sektora wzrosło z 18% do 35%.

Wnioski końcowe i kierunki dalszych badań

Przeprowadzona w artykule analiza pozwala stwierdzić, że w obszarze największych światowych przedsiębiorstw teza o powrocie własności państwowej ma swoje potwierdzenie. Wyniki analiz listy *Fortune Global 500* wskazują, że udział przedsiębiorstw państwowych w tym zbiorze wzrósł w latach 2005–2012 prawie dwukrotnie (z około 10% do 20%). Przedsiębiorstwa państwowe zatrudniają około 1/3 pracowników firm znajdujących się na liście. Szczegółowa analiza

wskazuje, że jest to uwarunkowane głównie dynamicznym rozwojem gospodarki chińskiej; pewną rolę odgrywają też inne kraje rozwijające się. Z analizy wynika również, że udział przedsiębiorstw państwowych w krajach rozwijających się jest wyższy niż w krajach rozwiniętych co najmniej o rząd wielkości. Wyraźny wzrost znaczenia przedsiębiorstw państwowych ciągle postępuje w branżach surowcowych, natomiast sektor finansowy mocno zmienił swoje oblicze dopiero po 2008 roku. Ponadto, w trakcie ośmiu lat objętych analizą, przedsiębiorstwa państwowe stały się znacznie większe i obecnie dorównują wielkością przedsiębiorstwom prywatnym, a w niektórych sektorach stały się wręcz znacznie od nich większe.

Jak wspomniano we wstępie niniejszego opracowania, opisanie przyczyn zjawiska wymaga odrębnych badań. Również analizy jego potencjalnych skutków powinny uwzględniać zmiany, jakie zaszły w rzeczywistości gospodarczej, w tym w samych przedsiębiorstwach państwowych. Należy zaznaczyć, że współczesne przedsiębiorstwa państwowe, w szczególności te, które znalazły się na analizowanej liście, różnią się istotnie od tych z lat 70. czy 80. ubiegłego wieku. Funkcjonowanie przedsiębiorstw, takich jak norweski Statoil czy brazylijski Petrobras, jest znacznie bliższe ich prywatnym konkurentom niż ich państwowym odpowiednikom sprzed kilkunastu czy kilkudziesięciu lat. Można się pokusić o stwierdzenie, że są to przedsiębiorstwa państwowe nowej generacji¹². Nie oznacza to jednak, że nie niesie to ze sobą określonych niebezpieczeństw, takich jak naruszenie neutralności konkurencyjnej¹³ czy wiele problemów związanych z kapitalizmem państwowym¹⁴. Mimo to na nowo należałoby przeanalizować poruszany niegdyś problem, czy w krajach mających instytucje niskiej jakości – a takie właśnie kraje mogą wzorować się w pewien sposób na chińskim modelu gospodarczym – korzystniejsza jest „zła” własność państwowa czy „zła” prywatyzacja¹⁵.

---

¹² F. Flores-Macias, A. Musacchio, *The return of state-owned enterprises*, Harvard International Review, <http://hir.harvard.edu/the-return-of-state-owned-enterprises>, kwiecień 2009 (dostęp kwiecień 2013).

¹³ A. Capobianco, H. Christiansen, *Competitive neutrality and state-owned enterprises: challenges and policy options*, OECD Corporate Governance Working Papers, No. 1, OECD Publishing 2011.

¹⁴ I. Bremmer, *The end of the free market. Who wins the war between states and corporations?*, rozdz. 5, Portfolio, New York 2010.

¹⁵ A. Shleifer, *Własność państwowa a własność prywatna*, w: *Odkrywając wolność*, red. L. Balcerowicz, Zysk i S-ka Wydawnictwo, Poznań 2012; H.-J. Chang, *State owned enterprise reform*, Report for UN Department for Economic and Social Affairs, 2007, s. 17–21.

Kolejnym interesującym obszarem badań jest dokładna analiza funkcjonowania „głównych aktorów” opisywanych trendów, to jest chińskich przedsiębiorstw państwowych. Skoro odgrywają one coraz istotniejszą rolę w gospodarce światowej, to szczególnego znaczenia nabiera odpowiedź na pytanie, czy ich wzrost wynika przede wszystkim z rosnącego rynku wewnętrznego, coraz lepszemu organizacji, czy też – jak mogą sugerować wyniki niektórych badań – dotacji otrzymywanych na koszt podatników chińskich¹⁶.

Bibliografia

- Bremmer I., *The end of the free market. Who wins the war between states and corporations?*, Portfolio, New York 2010.
- Capobianco A., Christiansen H., *Competitive neutrality and state-owned enterprises: challenges and policy options*, OECD, Corporate Governance Working Papers, No. 1, OECD Publishing 2011.
- Chang H.-J., *State owned enterprise reform*, Report for UN Department for Economic and Social Affairs, 2007.
- Czaplak J., Żysko R., *Wieloaspektowa analiza największych przedsiębiorstw w Polsce w 2009 roku*, Annales UMCS, Sectio H, Wydawnictwo UMCS, Lublin 2012.
- Flores-Macias F., Musacchio A., *The return of state-owned enterprises*, Harvard International Review, <http://hir.harvard.edu/the-return-of-state-owned-enterprises>, kwiecień 2009 (dostęp kwiecień 2013).
- Fortune Global 500*, CNN Money, <http://money.cnn.com/magazines/fortune/global500/> (dostęp kwiecień 2013).
- Grzegorzczak F., *Przedsiębiorstwo publiczne kontrolowane przez państwo*, LexisNexis, Warszawa 2012.
- Haley U., Haley G.T., *Subsidies to Chinese industry: state capitalism, business strategy, and trade policy*, Oxford University Press, Oxford 2013.
- Hirschman A.O., *Shifting involvements: private interest and public action*, Princeton University Press, New Jersey 1982.
- IMF Emerging and Developing Economies List*, World Economic Outlook Database, październik 2009, <http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2009/02/weodata/groups.htm> (dostęp kwiecień 2013).
- Lazzarini S.G., Musacchio A., *Leviathan in business: varieties of state capitalism and their implications for economic performance*, <http://ssrn.com/abstract=2070942>, czerwiec 2012 (dostęp kwiecień 2013).

---

¹⁶ Por. U. Haley, G.T. Haley, *Subsidies to Chinese industry: state capitalism, business strategy, and trade policy*, Oxford University Press, Oxford 2013.

- Peng S.S., Huang D.S., Yang T.H., Sun Y.C., *Who's in The Forbes Global 2000? The role of home market, multinational firm, economic development, and state capitalism*, http://www.econ.ntu.edu.tw/sem-paper/101/micro_1011018.pdf, październik 2012 (dostęp kwiecień 2013).
- Shleifer A., *Własność państwowa a własność prywatna*, w: *Odkrywając wolność*, red. L. Balcerowicz, Zysk i S-ka Wydawnictwo, Poznań 2012.
- Szarzec K., *Państwo w gospodarce*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2013.
- Tanzi V., *Government versus markets. The changing economic role of the state*, Cambridge University Press, New York 2011.
- Toninelli P.A., *The rise and fall of state-owned enterprise in the Western world*, red. P.A. Toninelli, Cambridge University Press, Cambridge 2000.

STATE-OWNED ENTERPRISES ON THE FORTUNE GLOBAL 500 (2005–2012)

SUMMARY

This article aims to verify the hypothesis of the growing importance of state ownership in the world economy in recent years. For this purpose, we analyze state-owned enterprises on the Fortune Global 500 list from 2005 to 2012. SOEs on the list were examined by the share in total revenues, profits, employment, assets and equity. Furthermore, the group was studied by country and industry. The results allow for a positive verification of the hypothesis (the return of the state-owned enterprises) in relation to the world's largest companies. The number of state-owned enterprises on the list during the period increased from 49 to 95. The increases were also observed in the share of state-owned enterprises in other categories. This was the result of the growth of the Chinese economy, where SOEs have a particularly significant role.

Keywords: state-owned enterprises, state capitalism, Fortune Global 500.